

TÔN GIÁO Ở NƯỚC NGOÀI

BÁO L'OSSERVATORE ROMANO CỦA TÒA THÁNH VATICAN TRÒN 150 TUỔI

NGUYỄN VĂN DŨNG^(*)

Nhân dịp báo L'Osservatore Romano của Tòa Thánh Vatican tròn 150 tuổi, chúng tôi xin giới thiệu với bạn đọc đôi nét về lịch sử ra đời và quá trình hoạt động của tờ báo Công giáo nổi tiếng này. Bài viết chủ yếu dựa vào tư liệu của Giovanni Bens, nhà báo và nhà chính trị học người Italia⁽¹⁾.

Ngày 1 tháng 7 năm 1861 báo L'Osservatore Romano ra số đầu tiên. Đây là tờ báo chính thức của Giáo hội Công giáo Roma. Tuổi đời của tờ báo này ngang bằng với tuổi đời của nhà nước Italia thống nhất, có chăng chỉ kém vài tháng. Như chúng ta đã biết, quá trình thống nhất nhà nước Italia đã dẫn tới việc tuyên bố thành lập vương quốc Italia vào ngày 17 tháng 3 năm 1861. Quá trình này đi vào lịch sử Italia với tên gọi Risorgimento, có nghĩa là Phục hưng. Quá trình này diễn ra trong sự xung đột với Giáo hội Công giáo Roma mà kết quả của sự thống nhất Italia đã làm mất đi quyền lực của Giáo hoàng và xóa bỏ nhà nước giáo hội độc lập. Việc tuyên bố thành lập vương quốc Italia là bước đầu tiên của quá trình thống nhất Italia, theo đó Giáo hội chỉ còn lại chính quyền ở vùng Lazio với thủ đô là Roma. Chín năm sau, ngày 20 tháng 9 năm 1870, quân đội Italia đã phá vỡ bức tường thành cổ ở khu vực Porta Pia và tiến vào thành phố

Vĩnh Cửu tước quyền cai quản thế tục của Giáo hoàng, kết thúc quá trình thống nhất Italia. Cũng trong thời gian này đã diễn ra Công đồng Vatican I tại Roma, và tại đây đã tuyên bố tín điều bất khả ngộ của Giáo hoàng (Giáo hoàng không bao giờ sai lầm) khi Ngài nói ex cathedra.

L'Osservatore Romano là tên gọi của tờ báo với một nghĩa rất đơn giản "Người quan sát Roma". Đọc tên gọi của tờ báo có thể làm người ta hiểu lầm rằng đây là một bản tin địa phương đưa các tin tức vụn vặt của một thành phố. Trên thực tế hoàn toàn không phải như vậy. Đây là một tờ báo lớn mang tính chất quan phương của Tòa Thánh Vatican. Báo ra hàng ngày và tất cả những gì được đăng tải trên tờ báo đều mang tính chất quy chuẩn đối với mọi người Công giáo, nhưng dù sao đây không phải là tiếng nói riêng của Giáo hoàng. Nó là ý kiến tổng hợp của một lực lượng chính trị - xã hội ẩn nấp sau hai từ "Tòa Thánh".

Hai câu châm ngôn bằng tiếng Latinh trang trí dưới tên gọi của tờ báo nói lên một điều rằng nó không phải là một tờ

*. TS., Viện Nghiên cứu Tôn giáo.

1. Giovanni Bens. Grad i mir s vysoty Sviatogo Prestola (Thành phố và thế giới từ độ cao của Tòa Thánh). <http://religion.ng.ru/society/2011-07-20/7vatikan.html>. Các trích dẫn trong bài viết đều trích theo tài liệu này.

báo bình thường và như chúng ta đã biết, mặc dù trải qua nhiều cuộc cải cách, tiếng Latinh vẫn là ngôn ngữ nhà nước của Vatican. Câu thứ nhất: “Unicuique Suum” được trích từ một trong những nguyên tắc cơ bản của luật pháp Roma, có nghĩa là: “Của riêng dành cho mỗi người”. Câu thứ hai: “Non Prevalebunt” được trích từ Phúc Âm của Matthew (16,18), có nghĩa là: “[Cửa địa ngục] sẽ không thắng được [Giáo hội]”. Hai câu châm ngôn này vạch ra mục đích của tờ báo: Đem lại sự công bằng cho mọi người và dững cảm đấu tranh vì quyền lợi của Giáo hội Công giáo, một giáo hội mà không một ai và không khi nào có thể “thắng được”. Nhân dịp kỉ niệm 150 năm ngày số báo đầu tiên của L’Osservatore Romano ra mắt bạn đọc, Giáo hoàng Benedicto XVI đã tới thăm tòa soạn và tại đây Ngài đã giải thích rõ ý nghĩa của hai câu châm ngôn nói trên. Ngài nói rằng, cả hai câu châm ngôn “là sự tổng hợp đặc trưng cho nền văn hóa của thế giới Phương Tây. Một bên là luật pháp Roma vĩ đại, luật pháp thiên tạo, nền văn hóa thiên tạo của con người được cụ thể hóa trong nền văn hóa Roma, với luật pháp và sự công bằng của nó. Còn bên kia là Phúc Âm. Thậm chí có thể nói: trong khuôn khổ hai câu chỉ nam này - luật pháp thiên tạo và Phúc Âm - một mặt, chúng ta đang theo đuổi sự công bằng, mặt khác, chúng ta hi vọng, một sự hi vọng bắt nguồn từ đức tin”. Từ những sự kiến giải đó Giáo hoàng Benedicto XVI đặt ra mục đích định hướng cho tờ báo: “Đưa ra những thông tin nhân đạo, nhân văn một cách thiết thực theo nghĩa một chủ nghĩa nhân văn bắt nguồn từ lòng nhân từ của Thiên Chúa”.

Quay trở lại thời điểm L’Osservatore Romano ra đời vào năm 1861, khi vương

quốc Italia tuyên bố thành lập và tước quyền cai quản đời sống thế tục của Giáo hội Công giáo Roma. Trong bối cảnh lịch sử lúc bấy giờ sự ra đời của L’Osservatore Romano trước hết là nhằm bảo vệ quyền lực của Giáo hoàng trước sự “xâm chiếm” của nhà nước Italia. Nói cách khác, lúc đầu tờ báo như là một cơ quan ngôn luận “phản động” bảo vệ những chế độ cũ chống lại những xu hướng mới trong đời sống chính trị thế giới. Chúng ta còn nhớ, ba năm sau khi tờ báo được thành lập, năm 1864 Giáo hoàng Pio IX (Pius IX) đã cho công bố một tài liệu nổi tiếng (Syllabus) lên án và liệt kê danh sách 80 luận điểm và học thuyết hiện đại mà Ngài cho là “sai lầm”, trong đó không chỉ có chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản mà còn cả chế độ dân chủ, quyền tự do tín ngưỡng, việc tách Giáo hội khỏi nhà nước, chủ nghĩa tự do, thuyết phiếm thần, chủ nghĩa tự nhiên, chủ nghĩa duy lí, v.v... Vị Giáo hoàng cũng không tán thành “tư tưởng cho rằng, Giáo hoàng Roma cần phải hòa giải với nền văn minh hiện đại”. Khi nhận xét về giai đoạn này, Sergio Romano, nhà sử học và nhà ngoại giao người Italia viết: “Vào năm 1861, khi tờ L’Osservatore Romano ra đời, ở Châu Âu đã có ba hoàng đế đang trị vì, đó là Franz Joseph ở Vienna, Alexander II ở St. Petersburg và Napoleon III ở Paris. Mười lăm năm sau đã có bốn vị. Một trong số họ, Napoleon III đã bị mất ngai vàng, nhưng vào năm 1870 nước Đức thống nhất đã có Hoàng đế Wilhelm I. Sau đó trong một nhóm nhỏ các quốc vương này, có một nhân vật, theo một nghĩa nào đó, cũng có thể gọi mình là hoàng đế. Đó là Pio IX, Giáo hoàng Roma từ năm 1846, một quốc vương được bầu, người cần được các quốc vương Châu Âu khác công

nhận, nhưng từ năm 1870 đã có được một đặc quyền - bất khả ngộ (không bao giờ sai lầm), một tín điều mà ngay cả một ông vua chuyên chế của nước Nga cũng không có được”.

Trong những điều kiện như vậy, trong bản điều lệ của tờ báo Công giáo mới ra đời đã viết: “Những mục đích mà tờ báo phải hướng tới bao gồm: 1. Vạch trần và bác bỏ lời vu cáo đối với Roma và các triều đại Giáo hoàng Roma; 2. Thông tin về những sự kiện đáng chú ý nhất diễn ra trong ngày ở Roma và các vùng lân cận; 3. Nhắc nhở về những nguyên tắc xác thực của đạo Công giáo, về những nguyên tắc công bằng và pháp luật như những nền tảng không thể thay đổi của đời sống xã hội có trật tự”. Bản điều lệ này do hai sáng lập viên là Nikola Dzankini và Giuseppe Bastiat soạn thảo. Về thực chất, chương trình hoạt động của tờ báo là sự kết hợp giữa giới hạn địa phương với quy mô toàn cầu.

Từ đó đến nay, nhiều thời gian đã trôi qua và tính chất của *L'Osservatore Romano* cũng từng bước thay đổi. Nhưng cũng có nhiều cái hầu như không hề thay đổi, thí dụ như phong cách báo chí. Mặc dù các bài báo mang tính chất bút chiến, nhưng cách thể hiện hình thức bên ngoài của trang báo lại rất thận trọng, tinh tế, diêm đạm, không có những tí đề “giật gân”. Năm 1929 *L'Osservatore Romano* hoan nghênh điều ước (concordat) được Giáo hội kí kết với tên độc tài phát xít Benito Mussolini về việc thành lập Nhà nước Vatican độc lập. Nhưng ngay sau đó, trước việc phát xít Italia thực hiện những hành động bạo lực chống lại nhân dân, tờ báo này của Vatican đã trở thành cơ quan ngôn luận đối lập và là tờ báo duy nhất bằng tiếng Italia không nằm dưới sự kiểm duyệt của chế độ phát xít.

Cuộc bút chiến chống lại sự đàn áp của bọn phát xít đối với tổ chức thanh niên “Công giáo tiên hành” đã dẫn tới việc Tổng biên tập của *L'Osservatore Romano*, ông Giuseppe Torre Della phải chạy sang vùng đất được hưởng đặc quyền ngoại giao ở Vatican để tránh sự truy lùng của chính quyền phát xít.

Trong những năm Chiến tranh thế giới II, sống dưới chế độ phát xít, tờ báo đã có lập trường riêng của mình. *L'Osservatore Romano* đã dành nhiều trang báo để viết về tình hình thế giới, điều mà các tờ báo khác ở Italia không thể làm được do sự kiểm duyệt gắt gao của chính quyền phát xít. Tuy không nằm dưới sự kiểm duyệt của chính quyền phát xít, nhưng đa số những người làm báo của tờ báo này vẫn luôn tỉnh táo giữ mình ở vị trí độc lập, không thiên kiến, cho nên những tin tức về tình hình quốc tế, nhất là diễn biến của cuộc chiến tranh mà báo này đưa tin luôn được những người sống ở Roma lúc đó nóng lòng đón đọc mặc dù không phải lúc nào tờ báo cũng có mặt trên các quầy bán báo của thành phố.

Những năm sau Chiến tranh thế giới II, *L'Osservatore Romano* bị lôi kéo vào những bước thăng trầm của cuộc chiến tranh lạnh. Trong bối cảnh phức tạp của tình hình thế giới và tình hình trong nước ở Italia lúc đó, các tiêu đề và nội dung các bài báo của *L'Osservatore Romano* thường mang tính chất “bí ẩn” cần có sự “giải mã”. Lúc này trên các bài chính luận của báo chí Italia và một phần nào đó của báo chí Châu Âu xuất hiện khái niệm “nhà Vatican học” (Vaticanist) để chỉ các nhà báo, các chuyên gia trong lĩnh vực nghiên cứu các quan hệ đối nội và đối ngoại của giới lãnh đạo Tòa Thánh Vatican. Một số người lúc đó thậm chí còn

gọi đùa L'Osservatore Romano là tờ "Sự thật" Vatican.

Thời gian cứ thế trôi đi, và cho đến hôm nay L'Osservatore Romano đang thực hiện đầy đủ chức năng là cơ quan ngôn luận của Tòa Thánh Vatican, tuy nhiên nó vẫn có được những tự do nhất định để bình luận về những chủ đề khác nhau. Các tổng biên tập của tờ báo này trong suốt 150 năm qua luôn là những người am hiểu và nổi tiếng trong lĩnh vực văn hóa Công giáo. Một trong số đó là Raimondo Mandzini, người đã lãnh đạo tòa soạn trong giai đoạn 1960 - 1978. Ông nguyên là nghị sĩ của Nghị viện Italia, người thuộc Đảng Dân chủ Kitô, giáo, hiện đã giải thể. Ông đã được Giáo hoàng Gioan XXIII (John XXIII), người đã thực hiện công việc "đổi mới" Giáo hội Công giáo, bổ nhiệm vào vị trí này.

Nhưng không phải mọi người, mọi lúc đều đánh giá cao tờ báo này khi có dịp đọc nó. Năm 1961, tức một năm sau khi Raimondo Mandzini được bổ nhiệm làm tổng biên tập, Tổng Giám mục Tổng Giáo phận Milan, Hồng y Giovanni Battista Montini, người sau đó trở thành Giáo hoàng Phaolô VI (Paul VI hay Pôn VI), đã có những nhận xét như sau về tờ báo này nhân kỉ niệm 100 năm ngày xuất bản số đầu tiên. Theo vị Tổng Giám mục này, L'Osservatore Romano được trình bày quá cầu kì nhưng vẫn mang dáng nét một tờ báo tỉnh lẻ và chỉ có hai màu đen trắng. Với sự mỉa mai nhưng tế nhị Tổng Giám mục G.B. Montini nói: "Xin bạn đọc hãy đưa ra một sự so sánh giữa các chủ đề mà báo chí thế tục thường xuyên đề cập tới qua các bài báo, cột báo với các chủ đề mà tờ báo này đưa ra với giọng cao thượng của mình, bạn sẽ nhận thấy ngay rằng, trên trang báo của L'Osservatore Romano hoàn toàn không

có một từ nào, thí dụ, về sân khấu, về thể thao, về tài chính, về thời trang, về các vụ án, về các truyện tranh hài hước, nói tóm lại, về tất cả những gì đang thu hút công chúng, không thường xuyên quan tâm tới họ. Bạn hãy xem các tin tức của tờ báo, chúng cũng quá cẩn trọng, gọt giũa, không sinh động đến nỗi tước đi của bạn đọc mọi cảm xúc, mọi sự hiếu kì, các tiêu đề và nội dung các bài báo hình như chỉ nói về sự giáo dục con người theo tinh thần thụ động hoặc hạn chế trí tuệ. Một tờ báo nghiêm túc, một tờ báo nặng nề, nhưng ai có thể đọc nó trên tàu điện hay ở quán cà phê?".

Tổng biên tập R. Mandzini đã tiếp thu những lời phê bình tế nhị nhưng cũng thẳng thắn này của Tổng Giám mục G.B. Montini. Theo sáng kiến của R. Mandzini, L'Osservatore Romano đã được đổi mới một cách mạnh mẽ, các tiêu đề và các bài báo sinh động hơn, các chủ đề cũng được mở rộng, thay đổi các ngôn từ đã lỗi thời được sử dụng trước đây bằng những ngôn từ mới, đơn giản hơn. Dưới thời lãnh đạo của R. Mandzini, tờ báo đã có một vai trò rất lớn trong đời sống tinh thần của Giáo hội Công giáo Roma, đặc biệt là từ sau Công đồng Vatican II.

Sau R. Mandzini, Tổng biên tập L'Osservatore Romano là Giáo sư Mario Agnes, một sử gia Kitô giáo. Ông là Chủ tịch quốc gia của tổ chức "Công giáo tiến hành" và lãnh đạo L'Osservatore Romano cho đến lúc nghỉ hưu vào năm 2007. Tiếp đó, Giovanni Maria Vyana giữ vai trò Tổng biên tập và lãnh đạo tờ báo này cho tới hiện nay. G.M.Vyana cũng là một sử gia của Giáo hội, chuyên nghiên cứu về Kinh Thánh và giáo phụ. Đây là một nhà báo giàu kinh nghiệm, trước đó đã từng làm việc tại nhiều tờ báo ở Italia. Ông là một người theo đường lối chính trị bảo

thủ hữu khuynh, phù hợp với những định hướng của đương kim Giáo hoàng Benedicto XVI. Do vậy, một số quyết định của ông trong công việc của Tòa soạn đã gây ra sự tranh cãi và phê phán. Có người đặt vấn đề rằng, tại sao *L'Osservatore Romano* không viết gì về đề tài mà tất cả các báo trên thế giới đều đề cập tới, đó là đề tài về những bê bối tình dục và lối sống buông thả của Thủ tướng Italia Silvio Berlusconi (ông này bị cáo buộc có quan hệ với một cô gái giang hồ vị thành niên cùng một số cáo buộc khác). Điều này lẽ ra “tờ báo của Giáo hoàng” cần lên tiếng phê phán hành vi của một nhà chính trị đã vi phạm những nguyên tắc đạo đức Kitô giáo mà lại thích nói về “những giá trị gia đình” và tự gọi mình là một người Công giáo. Để trả lời cho câu hỏi trên, Tổng biên tập G.M. Vyana đã viết trên tờ *Corriere della Sera* như sau: “Đúng là về những vấn đề riêng tư trong cuộc sống của Silvio Berlusconi chúng tôi đã không viết một dòng nào. Đó là một sự lựa chọn mà tôi tự hào, bởi vì ở ông ấy có những nguyên do tuyệt vời”. Nhiều người Công giáo cảm thấy khó chịu vì những lời nói đó và có lẽ để biểu lộ một điều rằng mọi người đều có tiếng nói chung, họ đã tạm thời chuyển sang đọc các báo khác.

Để khẳng định lập trường của Ban biên tập về việc tờ *News of the World* ở nước Anh bị đóng cửa do bị cáo buộc rằng, các phóng viên của báo này đã nghe lén điện thoại của các công dân, sau đó dùng chúng vào việc đăng tải những bài báo giật gân câu khách, *L'Osservatore Romano* đã có bài viết về vấn đề này. Theo tác giả bài báo, “quyền được nhận thông tin cần phải hài hòa với các quyền khác của con người để quyền thứ nhất không mâu thuẫn với quyền thứ hai.

Ngoài ra, trong xã hội hiện đại truyền thông đóng vai trò rất quan trọng, cần thiết để làm sao cho phẩm giá con người và phúc lợi xã hội vẫn luôn là tiêu chí chân thực trong đánh giá đạo đức”. Vấn đề này cũng được Giáo hoàng Benedicto XVI đề cập tới khi Ngài nhận xét rằng, “cần phải làm sao cho các phương tiện truyền thông đại chúng nhiệt tâm bảo vệ con người và tôn trọng một cách vô điều kiện phẩm giá con người”.

L'Osservatore Romano được xuất bản bằng nhiều thứ tiếng khác nhau. Ấn bản chính được xuất bản bằng tiếng Italia, ra hàng ngày vào buổi chiều đề ngày tháng của ngày hôm sau. Mặc dù đây là cơ quan duy nhất của Vatican và có tầm ảnh hưởng lớn, nhưng số lượng ấn hành không nhiều, chỉ có 25.000 bản. Mặc dù nó đã có nhiều thay đổi, nhưng đây vẫn là tờ báo chưa được công chúng “đọc trên tàu điện và ở quán cà phê” như lời nhận xét của Tổng Giám mục M.B. Montini. Tại Roma, tờ báo có mặt trong nhiều quầy báo, còn tại các thành phố khác của Italia, nó chỉ được bày bán ở những trung tâm thương mại lớn. Chủ yếu tờ báo được phát hành theo đơn đặt hàng. Tất cả các sứ quán tại Roma, các cơ quan của chính phủ và quốc hội, các nhà quản lí của các công ti lớn của nhà nước và tư nhân, các tu viện và trụ sở của các tổ chức tôn giáo đều đặt mua tờ báo này.

Đối với các nhà ngoại giao, việc đọc *L'Osservatore Romano* hàng ngày là điều bắt buộc, bởi vì qua đó họ biết được những định hướng và kế hoạch của Giáo hoàng và của Bộ Ngoại giao Vatican. Trong lĩnh vực này, *L'Osservatore Romano* không có đối thủ cạnh tranh. Một đối tượng bạn đọc bắt buộc khác của *L'Osservatore Romano* là các phóng viên

báo chí của các hãng truyền thông trên thế giới có mặt tại Roma.

Nhưng L'Osservatore Romano không chỉ quan tâm tới các nhân vật quan phương, những người đọc nó "vì trách nhiệm công vụ". Trong số các bạn đọc khác của tờ báo này có các giáo sư, sinh viên các trường đại học. Nếu như những thông tin thuần túy mang tính chất báo chí còn chưa phong phú hoặc thiếu sót, như nhận xét của Tổng Giám mục M.B. Montini cách đây 50 năm, thì phần viết về văn hóa của tờ báo lại rất tuyệt vời. L'Osservatore Romano đã cho đăng các bài báo của nhiều tác giả nổi tiếng trong lĩnh vực lịch sử, văn học, lịch sử Giáo hội, về mối quan hệ giữa trí tuệ và đức tin (đề tài rất gần gũi với Giáo hoàng Benedicto XVI), về đối thoại với những người không tin ngưỡng. Đây không phải là những bài thuyết pháp cho các tín hữu của Giáo hội Công giáo, nó hướng tới tất cả bạn đọc có trình độ học vấn cao, không phụ thuộc vào quan điểm của họ đối với đức tin Công giáo.

Ngoài ấn bản chính bằng tiếng Italia xuất bản hàng ngày, L'Osservatore Romano còn có các ấn bản bằng các thứ tiếng nước ngoài xuất bản định kỳ hàng tuần hoặc hàng tháng. Các ấn bản này được xuất bản bằng các thứ tiếng Anh, Pháp, Đức, Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, Ba Lan và tiếng Malayalam là ngôn ngữ của những người ở Bang Kerala thuộc miền nam Ấn Độ.

Trong những năm gần đây, chuyên mục đời sống quốc tế của L'Osservatore Romano đã giành được sự tin nhiệm đặc biệt của bạn đọc. Tại chuyên mục này các bài báo được công bố mang tính khách

quan, dựa vào các tài liệu đáng tin cậy và được các chuyên gia lớn, có uy tín trong từng lĩnh vực thực hiện.

150 năm qua kể từ khi thành lập, L'Osservatore Romano đã từng bước phát triển và đổi mới. Đến nay diện mạo của tờ báo đã có nhiều đổi khác và chất lượng nội dung của nó đã được đông đảo bạn đọc thừa nhận. Sự phát triển và đổi mới của L'Osservatore Romano phản ánh những cải cách mà Giáo hội Công giáo Roma đã đề ra từ sau Công đồng Vatican II. Đây cũng là kết quả của sự thay đổi quan điểm của những người đứng đầu Tòa Thánh Vatican kể từ những năm 60 thế kỷ XX trở lại đây đối với những vấn đề mà Giáo hội Công giáo Roma liên tục phải đương đầu khi thảo luận về cuộc khủng hoảng liên quan tới các trường hợp ấu dâm trong Giáo hội Công giáo, điều làm cho các chức sắc trong Giáo hội bị giày vò trong suốt những năm gần đây. L'Osservatore Romano đã ủng hộ những hành động của Giáo hoàng Benedicto XVI nhằm diệt trừ điều ác này, nhưng theo ý kiến của một số nhà phê bình, đã đến lúc không nên bảo vệ những giám mục bị cáo buộc không đủ năng lực trong việc trừng phạt các linh mục phạm tội ấu dâm.

Báo L'Osservatore Romano vừa vượt qua một chặng đường dài 150 năm với nhiều thành tựu nhưng vẫn còn nhiều trăn trở để tiếp tục đi lên trên con đường sáng tạo của mình. Nhân dịp này với tư cách một người đồng nghiệp cùng quan tâm đến các vấn đề của Giáo hội Công giáo Roma, xin chúc các đồng nghiệp của L'Osservatore Romano tiếp tục thu được nhiều thành tựu trên con đường đổi mới và phát triển./.